

یلدا و تقویت پیوندهای اجتماعی

30 آذر 1404

جشن یلدا یا شب یلدا یا به تعبیری شب چله یکی از جشن‌های آیینی برجسته و با اهمیت ایرانیان از پیش از اسلام تا کنون است.

منابع معتبر و مهم تحقیقاتی در این ارتباط موجود است و در یک نگاه کلی پیوند یلدا و شب یلدا با مهر و زایش نور در کیش مهر آشکار است. آنچه برای ما در این مجال و نوشته ای کوتاه اهمیت می‌یابد، نقش مردم در این آیین و سنت است. از باستان تا کنون در زیست و اندیشه و باورهای ایرانیان، نور و تاریکی و اهورا و اهریمن دو وجه خیر و شر را نمایندگی می‌کرده‌اند. بر همین اساس است که با برآمدن نور به معنای غلبه بر تاریکی در طبیعت، مهر و مهرگان به عنوان یکی از دو جشن یا عید کهن و اساسی ایرانیان قلمداد شده است. همان دو جشن در دو قطب سال. دو نقطه اعتدالی در طبیعت.

اعتدالین بهاری و پاییزی. به دلیل اهمیت فراوان اعتدال پاییزی و پایان برداشت محصول در فرهنگ ایرانی. همچنین اهمیت فراوان مهرگان و جشن نوروز در بهار که در دوران ساسانی و بر اساس پیشگویی بزرگمهر یا منسوب به بزرگمهر که گفته بود با ورود مهاجمان برگزاری جشن سده متوقف خواهد شد، مهر، میترا و جشن پاییزی اعتباری بس والا یافته بود.

در درجه و میزان اعتبار و جایگاه برجسته یلدا که ریشه‌های آرامی و سریانی دارد و به زایش نور در پس طولانی‌ترین شب سال اشاره و استناد دارد، به نفوذ مهرپرستی در محدوده اروپا و نفوذ فلسفه زایش نور در تاریخ مسیحیت را باید معتبرترین سند تاریخ برشمرد که با انتخاب تولد مسیح منجی برابر با روز و شب یلدا، یک استناد غیرقابل انکار بر اهمیت یلدا به دست می‌دهد.

با این همه از آداب و سنت‌های مردمی دست‌کم در زمینه موسیقی به دلایلی نامعلوم اطلاعات جامع و روشنی در دست نیست.

ما امروز نمی‌دانیم اقوام و زبان‌ها و فرهنگ‌های متنوع ایرانی، چه نوع آوازا و سرودهایی به مناسبت یلدا ساخته و پرداخته بودند! و نیز نمی‌دانیم چه شکل از آداب و رسوم مختص این روز در زمینه موسیقی و سنت‌ها و آیین‌های موسیقایی در مناطق مختلف متداول بوده، اما آنچه که بدیهی و روشن است، جشن‌های شادی و دورهمی پای ثابت فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های ایران بوده همانگونه که کارکرد جشن ولو به هر مناسبتی که بوده، نقشی جز افزایش شادی و روحیه و احساس همبستگی جمعی نداشته و در این میان ناگفته روشن است که جشنی بدون ساز و آواز خوش به نظر ناممکن می‌نماید.

حال با نگاه به جمیع محسوسات و مکتوبات و روایات و سنت‌های جاری، آنچه امروز در میان ایرانیان در سرتاسر کشور جاری و مورد نظر است، برآیندی از روح ایرانی‌ست که مردان و زنان در تمام ادوار تاریخ خواهان غلبه نور بر ظلمت بوده و همچنان بر آن وفادارند. در سنت‌های متداول امروزی، جشن و سرور خانوادگی دارای آدابی مشخص و نسبتاً یکسان است و در این میان، ادبیات و شعر نقش محوری

دارند.

بدیهی است که در شرایط اجتماعی و اقتصادی مساعد، هر ایرانی خواهان شادی باشد و چه نیکو باشد که این اندک بهانه‌های شاد بودن که در تقویت پیوندهای اجتماعی نقشی بسیار مهم دارد، تقویت شود.

در همین چند روز اخیر شاهد بودیم که مردم در کوچه و خیابان با وجود مشکلات اقتصادی، همین اندک فرصت شادی و شادی‌آفرینی را غنیمت شمرده و در بروز شادی درنگ نکردند. باشد که در کشاکش دشواری‌ها، شادی افزون شود.

علی مغازه‌ای

پژوهشگر موسیقی نواحی و آهنگساز